

Кижини тоолағанынаң ужун декларациязы

1948 чылда улуг кырлаш айдынъ 10 күнүнде Генеральный Ассамблей, 217 А(III) кижини тоолағанының ужун декларациязын ал-кел, резолюциябаны угъустылар.

ПРЕАМБУЛАЗЫ

Парчын кижини тенъ тоолабазабыс, пош, шын, абырчадыйыбыс пар полбас теп, көрүп;

Кижилерди қыстап-кел тоолабанчыабыста, улугқан төгүлүп, кижисағыжы қырыл турча теп, көрүп;

Наа чадыйыбыс, ол парчын кижидарын айдар, сананғанын ажар чадыйы, анаң аара кижидорукпан, керексинмен чөрер чадыйы ползын теп, көрүп;

Кижилерди улуг тоолап, ыларға чозақполушсын теп, қыстаған кижилер қыстапчыған кижилердең тоғра турбазыннар, өдүрүшпезиннер теп, көрүп;

Ақчарықта чатчыған чон-қалықтар, өзере тартышпан, арғыштаныш полып, чатсыннар теп, көрүп;

Приктеген қалықтары парчын кижиге улуг тоолағанынға, парчын кижиниң чадыйының қыймадынға, эркижибе тижи кижиниң тенъ полчығанынға пүтчадып, позуның Уставқа аныпастырып, кижидаразындағы чадыйы чакшаарақпол-парзын теп, санағанмысқа көрүп;

Приктеген қалықтардың қааннары парчын кижиге улуг тоолағанының керегин, чадыйыбыс пош поларының керегин, қожа қатыш-келип иштерге сөспергенин көрүп;

Парчын кижиге улуг тоолағаны, парчын кижиниң пош чатчығаны қайда да, кемге да тың керек, анаң аара пис по айтқан сөстерибистең шыкпасқа тың керек полғанын көрүп;

Генеральный Ассамблей

парчын кижиге улуг тоолағанынаң, пош чадыйынаң ужун по Текши декларациязын уғуза чарлапча; парчын қаан, қалық, кижипотекши декларацияда пасқанын иштезиннер теп, қатқа үргенип, кижилераразында чөрүп, парчын кижиге улуг тоолағанының, пош чадыйыбыстың керегинге полушсыннар, улугпайрамнарда, пашқа қалықтарба, эзе, приктеген қалықтарба ылардың туңма қалықтарба чыылыжып, парчын кижиге улуг тоолағанын, парчын кижипош чатқанын чағдаттырып, иштеттирипэтча.

Статьязы 1

Парчын кижиде, по чарыққа туғчадып, тең, пош туғча. Кижилер сағыштығ, ақтығ туғчалар, кижилерге пашқа кижилербе арғыштаныштарға керек.

Статьязы 2

Парчын кижиде пашқа кижилербе, ылар қайдығда чон-қалықтанъ шыққанынға, тижи ба, эркижи ба полғанынға, қайдығда тилбе чооқташқанынға, қайдығда партиядаң шығара сананғанынға, пайба, чоқ кижиде ба полғанынға пирда көрбен, тең улуг тоолаған ползын, пашқа кижилербе тең пош чатсын.

Статьязы 3

Парчын кижиде пош чатсын, аны кем да тегбезин.

Статьязы 4

Пирда кижиде кул полбазын, қайдығда кижини кул эдерге, кул эдип садырға чарабас.

Статьязы 5

Пирда кижиде пашқа кижиге шаптырбазын, қыстаттырбазын, моғаттырбазын, қайде да чабал эттирбезин.

Статьязы 6

Парчын кижиде, ол қайда да чадып, пашқа кижилерге улуг тоолаттырзын.

Статьязы 7

Парчын кижии, ол қайдығ да чозақтығ, тиллиғ полза, по декларацияға көре, чозақ аны пашқа кижилербе тең көр-турзын.

Статьязы 8

Парчын кижии, аны улұғ тоолабанчығаннарында, чарғыға кирзин, ааң керегин чарғычы маттап көрүп, оң этсин.

Статьязы 9

Пирда кижии ээде ле туттырған полбазын, ноо-ноо чердең шығара сүрүлбезин.

Статьязы 10

Парчын кижии, аны чарғыға тўжўргеннеринде, ажылдыра, шын чарғы чарғылазын.

Статьязы 11

Парчын кижии, ол қыйал эткен теп найнағаннарында, ааң қыйалы эткенин оң чарғычы қат шығарбанче, ол қыйалы чоқ кижии теп адалзын.

Ноода кижии, тем-тем алында қыйал эдип, наалашыққан чозаққа көре, чарғыға тўжўрбезин. Тўрбеде одурып, шығып, ам, наалашыққан чозаққа кре, полғанынаң қадыға арақ этпезиннер.

Статьязы 12

Ноода кижиниң сағыжын сананғанынға, семьязы чатчаң эминге, ааң пасқан қатқа, ааң төлдиң ағынға кем да кирбезин, арлашпазын.

Статьязы 13

Парчын кижии қайаға чөрерге саназа, анда чөрзин, қайда чадарға саназа, анда чатсын, қайдығ да қаан черинде.

Парчын кижии позуның черинең қайаға саназа, аға парзын, айланар полза, позуның черинге айланзын.

Статьязы 14

Парчын кижии, аны черинең шығара сўргеннеринде, қайаға да тезерге саназа, тессин.

Кижии тезе өдўрзе-оорлаза, пириктеген қалық организацияның чозақтарынға көре, аға полужарға чарабас.

Статьязы 15

Парчын кижии гражданстволығ ползын.

Кемге да ааң гражданствозын ээде ле алыб-аларға чарабас.

Статьязы 16

Эр кижии тижи кижибе, эр шенинге четкеннеринде, ноода небеге, шырайынға, қудайға пўткенинге, чон-қалығынға көрбен, алышсыннар.

Өзере ле сананыш-келип, алышсыннар.

Семья, ол қалықтың пөлўгў. Анаң аара қалық аға полужсын.

Статьязы 17

Парчын кижии чағысқа да, кемме да пирге да полза, эм-мал тутсын.

Кемнең да тутқан эм-малы пашқа кижибе ээде ле алдырбазын.

Статьязы 18

Парчын кижии ноода ужун саназа, анаң ужун саназын, қайдығ да қудайға пўдерге саназа, аға пўтсин, чағысқа да, кемме пирге, қожда, кижилердиң көзўнче да, кижиге көрдўрбен да позуның чозағын тутсын.

Статьязы 19

Парчын кижии ноола санарға саназа, аны саназын, ноола айдарға саназа, аны айтсын, ноола тилерге, табарға саназа, аны тапсын,

кем да аны қайдығ черде да тоқтатпазын.

Статьязы 20

Парчын кижі абырчылыжарға саназа, абырчылышсын.

Кемни да кұшпе чылышқа киридерге чарабас.

Статьязы 21

Парчын кижі қаан-төрези керегинге арлажарға саназа, позу да, позуның кижіны ызып, арлашсын.

Парчын кижі, позуның черінде қаан-төрези керегинге кирерге саназа, пашқа кижилербе тең кирзин.

Каан-төрези қалықтың санағанын уқчалар, ол қалығы қаан-төрезинге тутча, қалықтың санағаны пош уғулзын.

Статьязы 22

Парчын кижі, қалық аразында чөрұуп, чақшы чадарға, қатчы поларға, пай поларға керек небелерин алзын.

Статьязы 23

Парчын кижі қайда иштерге саназа, анда иштезин, чақшы черде иштезин, иш чоққалбазын.

Парчын кижі, пирда қыстатпан, иштеп тең ұлұш алзын.

Парчын иштепчыған кижі, позу, ааң семьязы чақшы пай чадарға, чедер ақчаалзын.

Парчын кижі позуның керегинең ужун профсоюз пүдұрзин, пашқа профсоюзстарынға кирзин.

Статьязы 24

Парчын кижі тынана рға керек полза, тынанзын, ойун ойнарға саназа, ойназын, ужы-пажы чоқтем иштебезин, отпусктығ ползын.

Статьязы 25

Парчын кижі аға керек чиижин чиизин, керек кебин кессин, керек эминде чатсын, қазықтығ поларға, пашқа да керек небени алзын, иш чоқ пол-парза, қаар-парза, палығлығ, ағрығ пол-парза, пашқа да шедиктерге кир-парза, чедер ақчалығ ползын,

Корсақтығ эпчи, кичиғ пала матап полуштығ ползыннар. Сура с паллар аба-ичелиғ палларба тең ползыннар.

Статьязы 26

Парчын кижі қатқа үргензин. Ақча төлебен қатқа школда үргензин. Төрт класқа төднче парчын пала үргензин. Техникалығ, профессиялығ школларда үргенерге саназалар, үргензиннер. Институтқа үргенерге саназалар, сағыш четсе, үргензиннер.

Катқа үргенип, кижилер позуның қуттарын ажып көрзиннер, пашқа кижилерди тоолазыннар, религияларынға, чон-қалықтарынға көрбен, тоолазыннар, пириктеген қалықтардың организациязының керегин эдип, абыр-қазық эдип чатсыннар.

Аба-ичелери позуның кичиғ палларынға қатқа үргенер черин қайда саназалар, анда табалзыннар.

Статьязы 27

Парчын кижі чұлұң керегинге кирерге саназа, кирзин, пилим керегинге кирерге саназа, кирзин, иштеген пайын алзын.

Кем да, пилим небени, кер сөс, чооғаш пас-салза, ааң иштегенин улұғ тоолазыннар, асқайлабазыннар.

Статьязы 28

Парчын кижі қалықтар, кижилер араларында, по декларацияда пасқан небелерге көре, улұғ тоолаттырзын, асқайлатпазын.

Статьязы 29

П а р ч ы н к и ж и н и ң а а ң п о з у н ы ң ч о н - қ а л ы ғ ы н а ң а л ы н д а ө д ұ ш п а р ; о л ө д у ш т и ч о н қ а л ы ғ ы н ғ а т ө л е п , к и ж и п о з у н ы ң қ у д ы н а ж ы л ы п , ы р ы з ы н - ұ л ұ ж и н а л ч а .

П а р ч ы н к и ж и н и , о л п о ш , т е ң п о л ч ы ғ а н д а , а н ы ч о з а қ л а т о қ т а т ч а ; о л ч о з а қ п а ш қ а к и ж и л е р д и ң п о ж ы н , т е ң п о л ч ы ғ а н ы н т о о л а п ч ы ғ а н ч о з а ғ ы .

П а р ч ы н к и ж и н и ң п о ж ы , т е ң и п и р и к т е г е н қ а л ы қ т а р о р г а н и з а ц и я з ы н ы н х к е р е г и н е ң т о ғ р а п о л б а з ы н .

С т а т ь я з ы 30

П о д е к л а р а ц и я д а п а с қ а н н е б е л е р и п и р л е қ а а н ч е р и н , п и р ч о н - қ а л ы қ т ы ң к е р е г и н т у т ч а ң н е б е л е р и э б е с ; к е м г е д а , п о д е к л а р а ц и я д а п а с қ а н н е б е л е р и н ч о қ э д е р г е ч а р а б а с ; п о д е к л а р а ц и я д а п а с қ а н н е б е л е р и , к и ж и л е р г е п о л у ш - к е л и п , п и с т и ң ч а қ ш ы ч а д ы й ы б ы с п ұ д ұ р з и н н е р .

А в т о р ы п е р е в о д а

К а н д и д а т ф и л о л о г и ч е с к и х н а у к , ч л е н С о ю з а п и с а т е л е й Р о с с и и , с . н . с о т р у д н и к И н с т и т у т а ф и л о л о г и и С О Р А Н Л . Н . А р б а ч а к о в а , К а н д и д а т ф и л о л о г и ч е с к и х н а у к , ч л е н С о ю з а п и с а т е л е й Р о с с и и , д о ц е н т к а ф е д р ы ш о р с к о г о я з ы к а и л и т е р а т у р ы Г . В . К о с т о ч а к о в .